

ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและผลกระทบของรายได้ครัวเรือน

Income Tax Incidence and Impact of Household Income

ลักษิกา วรรณจิตจรุญ¹

Luksiga Wannajitjaroon¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ข้อหลักๆ ด้วยกัน โดยในส่วนแรกจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับภาวะภาษีเฉลี่ยของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยจะจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือจำแนกตามกลุ่มรายได้ จำแนกออกตามภูมิภาค และสุดท้ายจะจำแนก ออกตามกลุ่มอาชีพ หลังจากนั้นในส่วนที่สองจะทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อนำไปสู่การหาความยืดหยุ่น โดยใช้ข้อมูลจากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2531 2533 2545 และสุดท้ายคือปี พ.ศ.2547 และใช้ Pooled Cross Section Tobit Regression Model เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษา จากผลการศึกษา พบว่า ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ย จะไม่แตกต่างกันในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มรายได้ พบว่าภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีโครงสร้างก้าวหน้า กลุ่มรายได้สูงจะมีภาวะภาษีเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มรายได้ที่น้อยส่วนสำหรับการจำแนกตามภูมิภาค พบว่ากรุงเทพมหานครและภาคกลาง จะมีการรับภาวะภาษีเฉลี่ยสูง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นภาคที่มีภาวะภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด สำหรับการจำแนกตามกลุ่มอาชีพ จะพบว่า กลุ่มอาชีพลูกจ้างวิชาชีพจะมีภาวะภาษีเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างทั่วไป และเกษตรกรเป็นกลุ่มอาชีพที่มีภาวะภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด สำหรับในส่วนที่สองจะพบว่า ความยืดหยุ่นของปีพ.ศ.2547มีแนวโน้มลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2531 โดยเมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ พบว่ากลุ่มรายได้ปานกลางจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามากที่สุด และกลุ่มรายได้สูงจะได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ต่อมาเมื่อทำการจำแนกตามภูมิภาค พบว่า กรุงเทพมหานครจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคกลาง และสุดท้ายคือภาคใต้ และสุดท้ายเมื่อจำแนกตามกลุ่มอาชีพ พบว่ากลุ่มอาชีพลูกจ้างวิชาชีพจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างทั่ว และสุดท้ายคือผู้ประกอบการที่จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่น้อยที่สุด

คำสำคัญ : ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้ ภาวะภาษี รายได้ครัวเรือน ผลกระทบ

ABSTRACT

In this study, there are two main objectives. The first objective is to study the average tax rates classified by income, region and occupation. The second objective is to study the impact of household income on income tax payment in order to find tax elasticities. The study uses data from Socio-Economic Survey (SES) in 1988, 1990, 2002 and 2004. In addition, the pooled cross section

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok 10330

Tobit regression model is applied as a main method for the analysis. The study finds that the average tax rates (ATR) classified by income, region and occupation are similar to the research in this area; that is, the personal income tax system is progressive. In terms of income, the high income group has a higher ATR when compared to the lower income group. In terms of region, Bangkok and Central have higher ATR's, while the northeast has the lowest ATR. In terms of occupation, skilled labor has the highest ATR; next is unskilled labor while agriculturist has the lowest ATR. Moreover, the study finds that tax elasticities in 2007 tend to decrease when compared to those in 1988. In terms of income, the group that benefits most from income structural change is the middle income group; next is the high income group; the poor benefits least over 16 years. In terms of region, Bangkok benefits most, next are Central and South in descending order. In terms of occupation, the skilled labor benefits the most; next is the unskilled labor. Entrepreneur benefits least from the income tax structure change.

Keywords : Personal Income Tax, Income Tax, Tax Incidence, Household Income, Impact

E-mail : nismodear@hotmail.com

คำนำ

ภาษีอากร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อม โดยในประเทศไทยมีโครงสร้างการจัดเก็บภาษีทางตรงได้น้อยกว่าภาษีทางอ้อม ถึงแม้ว่าในประเทศไทย จะทำการจัดเก็บภาษีทางตรงได้ในสัดส่วนที่น้อยกว่าแต่ภาษีทางตรงก็จัดเป็นภาษีที่มีความสำคัญมาก อันเนื่องมาจากภาษีทางตรง เป็นภาษีที่มีความเป็นธรรมในการจัดเก็บมากกว่าภาษีทางอ้อม ภาษีทางตรงถูกนำไปใช้กับการคลังของทุกประเทศ เนื่องจากภาษีทางตรง จะนำรายได้เข้าสู่ภาครัฐในปริมาณที่มากเพียงพอเมื่อเทียบกับงบประมาณรายจ่าย อีกทั้งภาษีทางตรงยังทำการจัดเก็บ จากฐานรายได้ โดยทำการจัดเก็บจากผู้มีรายได้ทั้งหมดในประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นฐานรายได้ที่กว้างมาก ประกอบกับการจัดเก็บภาษีในอัตราที่ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับความสามารถในการเสียภาษี และคนในประเทศที่มีแนวโน้มรายได้เพิ่มขึ้นทุกๆปี โดยรัฐบาลจะใช้ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของบุคคลกลุ่มต่างๆ ภาษีทางตรงที่มีความสำคัญที่สุดตัวหนึ่งก็คือภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยเริ่มจัดเก็บครั้งแรกในประเทศไทย ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยออกพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ พ.ศ.2475 และต่อมาก็ได้ถูกยกเลิกและตราประมวลรัษฎากรขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2481 เพื่อปรับปรุงการจัดเก็บภาษีอากรจากประชาชนให้มีความเป็นระบบและทันสมัยมากขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในส่วนต่างๆ อาทิเช่นการเปลี่ยนแปลงในส่วนของจำนวนเงินที่ใช้ในการหักค่าใช้จ่าย ค่าลดหย่อน การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอัตราภาษี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากหน่วยเศรษฐกิจที่เรียกว่า รัฐบาล เพื่อทำการปรับให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลต่อการรับภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของครัวเรือนทั้งสิ้น แต่ยังมีมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ อีก ที่เกิดจากปัจจัยภายในของหน่วยทางเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญ

มาก ที่เรียกว่า ครัวเรือน ซึ่งจะส่งผลต่อการรับภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกด้วย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในรายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนที่ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักที่จะต้องนำมาคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ในการศึกษาค้นคว้านี้จะทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ที่เกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในครัวเรือน อาทิเช่น รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน ขนาดครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน ในช่วงเวลา 16 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2547 โดยจะใช้ข้อมูลจากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2531 2533 2545 2547 เพื่อเป็นตัวแทนของปีที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในช่วงเวลาก่อนและหลังการเกิดวิกฤติ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาโครงสร้างความก้าวหน้าของภาระภาษีเฉลี่ย และการกระจายรายได้เปรียบเทียบก่อนและหลังมีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 และอีกประการ คือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยทางด้านรายได้ของครัวเรือนที่มีผลกระทบต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในช่วงเวลา 16 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2547 โดยจำแนกตามกลุ่มรายได้ จำแนกตามภาค และสุดท้ายคือจำแนกตามกลุ่มอาชีพ

อุปกรณ์และวิธีการ

วิธีการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ โดยส่วนแรกจะกล่าวถึงโครงสร้างความก้าวหน้าของภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ยและการกระจายรายได้ และในส่วนที่สองจะกล่าวถึงปัจจัยทางด้านรายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1. โครงสร้างความก้าวหน้าของภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ยและการกระจายรายได้²

ขั้นตอนแรก จะเริ่มจากการหาภาระภาษีรวม(B_i) ซึ่งจะหาได้จากผลรวมของจำนวนภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของครัวเรือน (b_i) ที่ได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน SES

$$B_i = \sum_{i=1}^m b_i \quad 1$$

เมื่อได้ภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของแต่ละครัวเรือนแล้ว ต่อมาก็จะนำมาหาอัตราภาษีเฉลี่ย (A_{Ti}) เพื่อที่จะพิจารณาว่าภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ได้มานั้นเป็นสัดส่วนอย่างไรกับรายได้ของครัวเรือน มีลักษณะเป็นโครงสร้างก้าวหน้า หรือ ถดถอย อย่างไร ซึ่งสามารถหาได้จากการนำ ภาระภาษีรวม (B_i) มาหารด้วยรายได้ของครัวเรือน (Y_i)

$$A_{Ti} = (B_i / Y_i) * 100 \quad 2$$

หลังจากนั้นจะพิจารณากการกระจายรายได้ก่อนและหลังมาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยใช้ Gini Coefficient และ Lorenz Curve ซึ่งจะนำมาอธิบายภาพรวม ของการกระจายรายได้ในประเทศไทย ของปี พ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ซึ่งหาได้จากสูตร

$$Gini = 1 / 2 * \sum_{i=1}^n |P_{xi} - P_{yi}| \quad 3$$

เมื่อ P_{xi} คือ ร้อยละของประชากร และ P_{yi} คือ ร้อยละของรายได้ตามลำดับ

² อ้างอิงจาก หลอดภพ สุสังกร์กาญจน์ และคณะ, ลักษณะการกระจายและประโยชน์ด้านนครคลังและภาษีอากรของประเทศไทยปี 2529-2539, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542)

2. ผลกระทบของรายได้ของครัวเรือน ที่มีต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา³

ในส่วนนี้จะทำการศึกษเกี่ยวกับ ผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยจะเป็นการพิจารณาในมุมมองของหน่วยครัวเรือน โดยจะใช้ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน จากการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2531 และ 2547 ซึ่งเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง โดยจะใช้ Pooled Cross-section Tobit Regression Model เป็นเครื่องมือในการศึกษา ในการศึกษครั้งนี้จะทำการจำแนก โดยใช้เกณฑ์ กลุ่มรายได้ออกเป็น 3 กลุ่มรายได้ ตามเส้นความยากจน และจำแนกออกตามภูมิภาค และสุดท้ายคือจะจำแนกออกตามกลุ่มอาชีพ โดยมีตัวแปรตามเป็น $TAX =$ ภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (บาทต่อปี) และมีตัวแปรอิสระ 4 ตัวดังต่อไปนี้ $INCOME =$ ตัวแปรรายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน (บาทต่อปี) ตัวแปรอิสระ $AGE =$ ตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี) ถัดมาคือ ตัวแปรอิสระ $SIZE =$ ตัวแปรขนาดครัวเรือน (คน) และสุดท้ายคือ $Y =$ ตัวแปรเพิ่มปี มีค่าเป็น 1 เมื่อข้อมูลเป็นปีพ.ศ.2547 และมีค่าเป็น 0 เมื่อข้อมูลเป็นปีอื่นๆ

1. จำแนกตามกลุ่มรายได้

$$TAX_i^{TC} = \beta_0^{TC} + \beta_1^{TC} INCOME_i + \delta_0^{TC} Y + \delta_1^{TC} Y * INCOME_i + \beta_2^{TC} AGE_i + \beta_3^{TC} SIZE_i + \varepsilon_i \quad 4$$

2. จำแนกตามกรุงเทพมหานครและภาคต่างๆ

$$TAX_i^{TR} = \beta_0^{TR} + \beta_1^{TR} INCOME_i + \delta_0^{TR} Y + \delta_1^{TR} Y * INCOME_i + \beta_2^{TR} AGE_i + \beta_3^{TR} SIZE_i + \varepsilon_i \quad 5$$

3. จำแนกตามกลุ่มอาชีพตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

$$TAX_i^{TO} = \beta_0^{TO} + \beta_1^{TO} INCOME_i + \delta_0^{TO} Y + \delta_1^{TO} Y * INCOME_i + \beta_2^{TO} AGE_i + \beta_3^{TO} SIZE_i + \varepsilon_i \quad 6$$

เมื่อ $i =$ ครัวเรือนที่ 1 2 3..... $C =$ กลุ่มรายได้ $R =$ ภาคต่างๆ $O =$ กลุ่มอาชีพต่างๆ

$T =$ ปีรวม ระหว่างปี พ.ศ. 2531 และปี พ.ศ. 2547

ผลการทดลองและวิจารณ์

ในส่วนนี้จะแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ โดยส่วนแรกจะเป็น ผลการศึกษา โครงสร้าง ความก้าวหน้าของภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ยและการกระจายรายได้ และในส่วนที่สองจะเป็น ผลการศึกษาผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1. ผลการศึกษาโครงสร้างความก้าวหน้าของภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ยและการกระจายรายได้

1. ผลการศึกษาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ย จำแนกตามกลุ่มรายได้

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการจำแนกตามกลุ่มรายได้ตามเส้นความยากจนสำหรับแต่ละปีที่ทำการศึกษา จะพบว่า ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีโครงสร้างก้าวหน้า สำหรับทั้ง 4 ที่ทำการศึกษา กล่าวคือกลุ่ม

³ อ้างอิงจาก Ram, R. Elasticity of individual income tax in the United States: Further evidence from cross-section data.

National Tax Journal 44 (March 1991): 93-99.

Tanzi, V. Measuring the sensitivity of the federal income tax from cross-section data : A new approach.

The Review of Economics and Statistics 51(May 1969): 206-209.

ครัวเรือนรายได้น้อยจะมี ค่าภาระภาษีเฉลี่ย น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า และเมื่อพิจารณาเป็นรายปีจะพบว่า สำหรับกลุ่มรายได้น้อยและปานกลาง ในปีพ.ศ.2545 และ2547 จะมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2531 และ 2533 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราภาษีของรัฐบาลในช่วงที่ทำการศึกษาค่า จะเน้นไปที่การแบ่งเบาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของครัวเรือนในกลุ่มรายได้น้อยและปานกลาง ส่วนสำหรับในกลุ่มรายได้สูง ภาระภาษีเฉลี่ย สำหรับทั้ง 4 ปีที่ทำการศึกษาค่า จะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก โดยมีค่าเป็น 4.15 4.44 4.59 และ 3.58 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ย จำแนกตามภูมิภาค

เมื่อพิจารณาจำแนกตามภูมิภาค ทั้ง 4 ปีที่ทำการศึกษาค่า จะพบว่า กรุงเทพมหานคร จะมีภาระภาษีเฉลี่ยสูงสุด เป็น 3.69 3.99 5.43 และ 7.09 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ เนื่องจากกลุ่มอาชีพที่มีรายได้สูงไม่ว่าจะเป็น ผู้ประกอบการหรือลูกจ้างวิชาชีพ ส่วนใหญ่ล้วนอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และรองลงมาคือภาคกลาง โดยมีค่าภาระภาษีเฉลี่ย เป็น 1.43 1.23 2.69 และ 2.18 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ และสุดท้ายคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นภาคที่มีค่าภาระภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 0.75 0.65 0.96 และ 0.81 ตามลำดับ เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่ในภาคดังกล่าวนี้จะประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป

3. ผลการศึกษาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉลี่ย จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มอาชีพ จะให้ผลเหมือนกันสำหรับทั้ง 4 ปีที่ทำการศึกษาค่า กล่าวคือ ลูกจ้างวิชาชีพจะเป็นกลุ่มอาชีพที่มี ภาระภาษีเฉลี่ยสูงที่สุด โดยมีค่าเป็น 6.06 7.52 8.60 และ 8.82 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีฐานรายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินเดือนและค่าจ้าง ถัดมาจะเป็นกลุ่มลูกจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่ในตัวอย่างที่ทำการศึกษาค่า (สัดส่วนกลุ่มอาชีพลูกจ้างทั่วไปคิดเป็นกว่าร้อยละ 30 ของตัวอย่างทั้งหมด) โดยจะมีค่าภาระภาษีเฉลี่ยเป็น 2.22 2.63 1.42 และ 1.36 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ และสุดท้ายคือกลุ่มอาชีพเกษตรกร ซึ่งจะเป็นกลุ่มอาชีพที่มีภาระภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยจะมีค่าภาระภาษีเฉลี่ยเป็น 0.07 0.13 0.20 และ 0.05 สำหรับปีพ.ศ. 2531 2533 2545 และ 2547 ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาการกระจายรายได้ เมื่อมีมาตรการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จากผลการศึกษาเรื่องการกระจายรายได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายปี จะพบว่า สัมประสิทธิ์วัดการกระจาย หรือ Gini Coefficient มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ลดลงเพียงเล็กน้อย สำหรับทั้ง 4 ปีที่ทำการศึกษาค่า แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาออกจากรายได้ครัวเรือน แล้วจะส่งผลให้มีความเท่าเทียมเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยเมื่อมีการหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแล้ว สัมประสิทธิ์วัดการกระจายจะเปลี่ยนจาก 0.599 เป็น 0.596 และมีการเปลี่ยนแปลงจาก 0.604 เป็น 0.600 สำหรับรายได้ก่อนและหลังหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับปีพ.ศ. 2531 และ 2533 ตามลำดับ และในปีพ.ศ. 2545 จะมีการเปลี่ยนแปลงจาก 0.565 เป็น 0.561 และสุดท้ายในปีพ.ศ. 2547 สัมประสิทธิ์วัดการกระจายจะเปลี่ยนจาก 0.558 เป็น 0.553 สำหรับรายได้ก่อนและหลังหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาแนวโน้มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531-2547 จะพบว่า โดยรวมแล้วสัมประสิทธิ์วัดการกระจาย จะมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ โดยจะมีค่าอยู่

ในช่วง 0.558 - 0.604 สำหรับรายได้ก่อนหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และจะมีค่าอยู่ในช่วง 0.553 - 0.600 สำหรับรายได้หลังมีการหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แสดงว่าการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมมากขึ้น ในช่วง 16 ปีที่ทำการศึกษ แต่ยังคงถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก แสดงให้เห็นว่า เพียงแค่มาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพียงอย่างเดียวมันจะไม่เพียงพอในการลดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ลง และเมื่อพิจารณา Lorenz Curve จะพบว่า มีลักษณะเป็น U-Curve ที่มีความแตกต่างกันน้อยมาก ซึ่งจะสอดคล้องกับสัมประสิทธิ์วัดการกระจายที่ได้จากการคำนวณข้างต้น

2. ผลการศึกษาผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1. ผลการศึกษาผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้

รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กล่าวคือในปีพ.ศ.2531 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงิน เพิ่มขึ้น 1 บาท ส่งผลให้ค่าของภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มขึ้นไป 0.0133 0.050 และ 0.042 บาท สำหรับครัวเรือนในกลุ่มรายได้น้อย ปานกลาง และสูง ตามลำดับ เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ดังนั้นค่าภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในปีพ.ศ. 2547 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น 1 บาท เป็นจำนวนเงิน 0.0001 0.001 และ 0.04 บาท สำหรับครัวเรือนในกลุ่มรายได้น้อย ปานกลางและสูง ตามลำดับเมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระอื่นๆ กับตัวแปรตามภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะพบว่า จะมีทิศทางเดียวกันกับที่ตั้งสมมติฐานไว้ในตอนต้น ยกเว้นตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ตามเส้นความยากจน สำหรับในกลุ่มรายได้น้อยและรายได้ปานกลาง เมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือน เพิ่มขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาลดลง 0.546 และ 0.623 บาท ตามลำดับ แต่สำหรับกลุ่มรายได้สูง ก็จะเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าว คือเมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือน เพิ่มขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพิ่มขึ้น 75.504 บาท

เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่น จะพบว่า ความยืดหยุ่นในปีพ.ศ. 2531 มีค่าเป็น 0.181 0.810 และ 0.475 สำหรับกลุ่มรายได้น้อย ปานกลางและสูงตามลำดับ ส่วนสำหรับความยืดหยุ่นสำหรับปีพ.ศ. 2547 จะมีค่าเท่ากับ 0.002 สำหรับกลุ่มรายได้น้อย แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 และมีค่าเป็น 0.019 และ 0.347 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับกลุ่มรายได้ปานกลางและสูง ตามลำดับ ซึ่งจากค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวจะพบว่า ในปีพ.ศ. 2531 ความยืดหยุ่นสำหรับกลุ่มรายได้ปานกลาง จะมีค่ามากกว่า ความยืดหยุ่นในกลุ่มรายได้สูง ของปีเดียวกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก กลุ่มรายได้ปานกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มรายได้สูง ประกอบกับการศึกษาและความรู้เรื่องภาษีมีไม่มากพอในกลุ่มรายได้ดังกล่าว จึงส่งผลให้กลุ่มรายได้กลางบางครัวเรือนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์เสียภาษี มีการขอเรียกคืนภาษีในระดับที่ต่ำกว่า เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงเวลา 16 ปีจะพบว่า ความยืดหยุ่นในปี 2547 จะน้อยกว่าความยืดหยุ่นในปี 2531 เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ลดลงทั้งในเรื่องของจำนวนชั้นและอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประกอบกับมีการเพิ่มค่าลดหย่อนและการหักค่าใช้จ่าย เพื่อแบ่งเบาการรับภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของครัวเรือน จึงส่งผลให้ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ลดลง เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลง

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จากปีพ.ศ. 2531 เป็นปีพ.ศ. 2547 จะส่งผลให้ทั้ง 3 กลุ่มรายได้ ได้รับประโยชน์ จากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ดังกล่าว โดยกลุ่มรายได้ปานกลางจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มากที่สุด ถัดมาเป็นกลุ่มรายได้น้อย และกลุ่มรายได้สูงจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว น้อยที่สุด กล่าวคือความยืดหยุ่นในปีพ.ศ. 2547 จะลดลงไป 0.791 0.179 และ 0.128 เมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2531 สำหรับกลุ่มรายได้ปานกลาง น้อย และสูง ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อจำแนกตามภูมิภาค

รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กล่าวคือในปีพ.ศ.2531 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงิน เพิ่มขึ้น 1 บาท ส่งผลให้ค่าของภาระภาษีเงินได้บุคคล เพิ่มขึ้นไป 0.178 0.078 บาท สำหรับครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ตามลำดับที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับภาคเหนือจะเพิ่มขึ้น 0.016 บาท ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 และเป็น 0.049 และ 0.042 บาท แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ ดังนั้นค่าภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในปีพ.ศ. 2547 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น 1 บาท เป็นจำนวนเงิน 0.172 0.046 0.041 0.028 และ 0.032 บาท ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่น จะพบว่า ความยืดหยุ่นในปีพ.ศ. 2531 มีค่าเป็น 1.969 และ 1.056 0.208 0.719 และ 0.472 สำหรับ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ ส่วนสำหรับความยืดหยุ่นสำหรับปีพ.ศ. 2547 จะมีค่าเท่ากับ 1.199 0.491 0.423 0.420 และ 0.457 สำหรับ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าความยืดหยุ่น จะพบว่า กรุงเทพมหานคร จะมีร้อยละการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มากที่สุด เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 สำหรับปีพ.ศ. 2531 และ 2547 ถัดมาจะเป็นภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นภาคที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาน้อยที่สุด เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงเวลา 16 ปีจะพบว่า ความยืดหยุ่นในปี 2547 จะน้อยกว่าความยืดหยุ่นในปี 2531 ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับที่เคยกล่าวไปแล้วข้างต้น จึงส่งผลให้แต่ละภาคมีการรับประโยชน์มากน้อยไม่เท่ากัน ดังต่อไปนี้ โดยกรุงเทพมหานคร จะเป็นภาคที่มีการรับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากที่สุด ถัดมาเป็นภาคกลาง และภาคใต้จะเป็นภาคที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว น้อยที่สุด เท่ากับ 0.77 0.565 และสุดท้าย คือ 0.015 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาผลกระทบของรายได้ครัวเรือนที่มีต่อภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อจำแนกตามอาชีพ

รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กล่าวคือ ในปีพ.ศ.2531 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงิน เพิ่มขึ้น 1 บาท ส่งผลให้ค่าของภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพิ่มขึ้นไป 0.004 0.019 0.225 บาท สำหรับกลุ่มอาชีพเกษตรกร ผู้ประกอบการ ลูกจ้างวิชาชีพ ตามลำดับ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 และมีค่าเป็น 0.081 บาท ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับกลุ่มอาชีพ ลูกจ้างทั่วไป และสุดท้ายเป็น 0.039 บาท สำหรับกลุ่มอาชีพผู้ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เมื่อกำหนดให้

ปัจจัยอื่นๆคงที่ ดังนั้นค่าภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในปีพ.ศ. 2547 เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น 1 บาท เป็นจำนวนเงิน 0.0008 บาท ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 สำหรับกลุ่มอาชีพเกษตรกร และมีค่าเป็น 0.0009 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 สำหรับกลุ่มอาชีพผู้ประกอบการ และมีค่าเป็น 0.179 0.054 และ 0.05 บาท ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับครัวเรือนในกลุ่มอาชีพลูกจ้างวิชาชีพ ลูกจ้างทั่วไป และผู้ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามลำดับ เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระอื่นๆ กับตัวแปรตามภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะพบว่า จะมีทิศทางเดียวกันกับที่ตั้งสมมติฐานไว้ในตอนต้น

เมื่อพิจารณาหาค่าความยืดหยุ่น จะพบว่า ความยืดหยุ่นในปีพ.ศ. 2531 มีค่าเป็น 0.144 0.244 2.448 สำหรับกลุ่มอาชีพเกษตรกร ผู้ประกอบการ ลูกจ้างวิชาชีพ ตามลำดับ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 90 และมีค่าเป็น 1.065 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับลูกจ้างทั่วไป และมีค่าเป็น 0.637 แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับผู้ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนสำหรับความยืดหยุ่นในปีพ.ศ. 2547 จะมีค่าเป็น 0.027 ที่ระดับนัยสำคัญที่ 90 สำหรับอาชีพเกษตรกร และเป็น 0.179 ที่ระดับนัยสำคัญที่ 95 สำหรับอาชีพผู้ประกอบการ และมีค่าเป็น 1.340 0.679 และ 0.460 ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 99 สำหรับกลุ่มอาชีพ ลูกจ้างวิชาชีพ ลูกจ้างทั่วไปและผู้ไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตามลำดับ ดังนั้นจะพบว่า ลูกจ้างวิชาชีพจะมีร้อยละการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามากที่สุด เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 สำหรับปีพ.ศ. 2531 และ 2547 ถัดมาจะเป็นกลุ่มลูกจ้างทั่วไป และเกษตรกรจะเป็นกลุ่มที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาน้อยที่สุด เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 สำหรับปีพ.ศ. 2531 และ 2547 และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลา 16 ปีจะพบว่า ความยืดหยุ่นสำหรับปี 2547 จะมีแนวโน้มลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2531 ด้วยเหตุผลในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราภาษีการเพิ่มค่าลดหย่อนและการหักค่าใช้จ่าย เพื่อแบ่งเบาการรับภาระภาษีของครัวเรือน ส่งผลให้แต่ละกลุ่มอาชีพมีการรับประโยชน์มากขึ้นไม่เท่ากัน ดังต่อไปนี้ โดยลูกจ้างวิชาชีพจะเป็นกลุ่มอาชีพที่มีการรับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากที่สุด เท่ากับ 1.108 ถัดมาเป็นกลุ่มลูกจ้างทั่วไป ที่มีความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไป 0.386 และสุดท้าย คือผู้ประกอบการ ที่จะเป็นกลุ่มอาชีพที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวน้อยที่สุด เท่ากับ 0.065 ตามลำดับ

สรุปผลและเสนอแนะ

จากบทวิจารณ์ในข้างต้น จะนำไปสู่ บทสรุป ซึ่งแยกออกเป็น 4 ประเด็นหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. ในส่วนของภาวะภาษีเฉลี่ย เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ตามเส้นความยากจน พบว่า ภาวะภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจะมีโครงสร้างก้าวหน้า กลุ่มรายได้สูงจะมีภาวะภาษีเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มรายได้ที่ต่ำกว่า ส่วนสำหรับการจำแนกตามภูมิภาค จะพบว่ากรุงเทพมหานครและภาคกลาง จะมีการรับภาระภาษีเฉลี่ยสูงมากอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเปรียบกับภาคอื่นๆ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นภาคที่มีภาวะภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด และสุดท้าย คือ เมื่อจำแนกตามกลุ่มอาชีพ จะพบว่ากลุ่มอาชีพลูกจ้างวิชาชีพจะมีภาวะภาษีเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างทั่วไป และสุดท้ายคือ เกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีภาวะภาษีเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. สำหรับทางด้านของการกระจายรายได้ จะพบว่า การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมเพิ่มมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ก็ยังคงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นจริงในสังคม จึงแสดงให้เห็นว่ามาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพียงอย่างเดียวเท่านั้นจะไม่เพียงพอในการลดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ลง ส่วนทางด้านของ Lorenz Curve พบว่าจะมีลักษณะเป็น U-

Curve และมีความแตกต่างกันน้อยมาก สำหรับรายได้ก่อนและหลังมีมาตรการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับ ทั้ง 4 ปีที่ทำการศึกษานี้ ซึ่งจะให้ผลสอดคล้องเช่นเดียวกันกับการวัดโดยใช้สัมประสิทธิ์วัดการกระจาย

3. ในส่วนที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน ที่ส่งผลต่อภาระภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดา เพื่อนำไปสู่การศึกษาหาความยืดหยุ่น จะพบว่า เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ จำแนกตามภูมิภาค และสุดท้ายจำแนกตามกลุ่มอาชีพ จะให้ค่าความยืดหยุ่นในปีพ.ศ.2547 มีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับ ปี พ.ศ.2531 อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราภาษีที่ลดลง ทั้งในด้านของจำนวนชั้นภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดา และในด้านอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการหักค่าใช้จ่าย และการหักค่าลดหย่อนที่เพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้ในปีพ.ศ. 2547 มีความยืดหยุ่น หรือการรับภาระภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ. 2531

4. จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในช่วงเวลา 16 ปี ส่งผลให้แต่ละกลุ่มมีการ ได้รับประโยชน์ที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้ คือเมื่อทำการจำแนกตามกลุ่มรายได้ พบว่า กลุ่มรายได้ปานกลาง จะเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาจะเป็นกลุ่มรายได้ปานกลาง และกลุ่ม ครัวเรือนรายได้สูง จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่น้อยที่สุด ต่อมาเมื่อทำการจำแนกตามกลุ่ม ภูมิภาค จะพบว่า กรุงเทพมหานครจะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากที่สุด รองลงมา คือภาค กลาง และภาคใต้จะเป็นภาคที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่น้อยที่สุด และสุดท้ายคือเมื่อทำการ จำแนกออกตามกลุ่มอาชีพ จะพบว่า ลูกจ้างวิชาชีพจะเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มากที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างทั่วไป และสุดท้ายคือผู้ประกอบการที่จะได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวที่น้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ และคณะ. ลักษณะการกระจายและประโยชน์ด้านการคลังและภาษีอากรของประเทศ ไทยปี 2529-2539. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542.
- ประมวลรัษฎากรฉบับสมบูรณ์ 2531. ธรรมนูญการบัญชีและภาษีอากร, 2531.
- ประมวลรัษฎากรฉบับสมบูรณ์ 2534. ธรรมนูญการบัญชีและภาษีอากร, 2534.
- ประมวลรัษฎากรฉบับสมบูรณ์ 2535. ธรรมนูญการบัญชีและภาษีอากร, 2535.
- มาฆวรรณ หมั่นเจริญ. ผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาลตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533-ปัจจุบัน (ฐานข้อมูลรายปี) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.fpo.go.th/fiscal data/revweb.xls](http://www.fpo.go.th/fiscal_data/revweb.xls) [22 ตุลาคม 2551].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ข้อมูลรายได้ประชาชาติของประเทศไทย [online]. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=94>. [22 ตุลาคม 2551].
- เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, กระทรวง. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. เส้นความยากจน [online]. แหล่งที่มา: <http://poverty.nesdb.go.th>. [5 กรกฎาคม 2552].
- Ram, R. Elasticity of individual income tax in the United States: Further evidence from cross-section data. National Tax Journal 44 (March 1991): 93-99.
- Tanzi, V. Measuring the sensitivity of the federal income tax from cross-section data : A new approach. The Review of Economics and Statistics 51 (May 1969): 206-209.